

Fotografije: Etno mreža

ŠTAMPUJIT SAČUVAN OD ZABORAVA

Vlaški vez upisan u registar nematerijalnog kulturnog nasleđa

Tehnika dekorativnog veza štamputit, koju neguje vlaška zajednica u istočnoj Srbiji, jedan je od šest elemenata živog nasleđa Srbije koji su nedavno upisani u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasleđa.

U KLADOVSKOM SELU KORBVO DUŠANKA BOTUNJAC NAIŠLA JE NA LJUBINKU BELONIC, POSLEDNJU AKTIVNU VEZILJU, KOJA JE U TAJNE TEHNIKE ŠTAMPUJIT PRE DESETAK GODINA UVELA UDRUŽENJE „MISIJA KREATIVA“ IZ KLADOVA

SANJA ŽUJOVIĆ

U z 57 postojećih elemenata, pored veza štamputit, upisani su i plivanje za bogojavljenki krst, sviranje na tamburici samici, sarački i čurčijski zanat i mavanje kumbara (okretanje zapaljenih bakliji).

Raskošni vez, koji se koristi mahom za ukrašavanje svečane ženske nošnje, upisan je u nacionalni registar na inicijativu krovnog udruženja proizvođača rukotvorina Etno mreže i lokalnih udruženja "Misija kreativa" iz Kladova i "Nego" iz Negotina, uz podršku Ministarstva kulture i NALÉD-a.

KOMADI OD PlišA

U završnici projekta Etno mreže "Očuvanje tehnike štamputit", u galeriji biblioteke Centar za kulturu Kladovo održana je završna izložba raskošnog vlašog veza na crnom plišu.

Autorka projekta je Dušanka Botunjac, akademska slikarka i primenjena umetnica, čuvar motiva Negotinske krajine, autentičnog vlašog nasleđa koje promovise i čuva od zaborava i kao član umetničkog saveta, edukator, regionalni koordinator i dizajner Etno mreže.

Dušanka Botunjac je u saradnji s udruženjem "Misija kreativa" radila na dokumentovanju motiva i elemenata za zaštitu tehnike dekorativnog veza štamputit koji neguje vlaška zajednica, a koja se primenjivala za ukrašavanje svečane ženske nošnje Vlahi. Tokom projekta je dokumentovano stanje elementa, razgovaralo se sa aktivnim veziljama koje su upisane u registar Etno mreže, i uz video je pripremljena mapa reprezentativnih komada koji se izrađuju ovom tehnikom.

Štamputit je vrsta veza "po pismu", koji se izvodi tehnikom omčastog boda na plišu, a kojim se u Negotinskoj krajini i priobalju Du-

nava najčešće ukrašava svečana ženska nošnja. Ova vrsta veza se izvodi vertikalnom ubodnom polumehaničkom iglom različite debljine (numeracije), tako što se na crnom plišu, prema iscrtnoj šemi, veze izrazito dekorativna šara, sa dominantnim floralnim motivima, pretežno u crvenoj i zelenoj boji.

Zbog načina prenošenja šare koja je nalik štampanju, tehnika je nazvana štamputit. Veze se pomoću vertikalne polumehaničke igle, koja gustim ubodima na naličju tkanine prema šemi gradi izuzetno izražajnu dekorativnu šaru na crnom plišu spreda. Glavni dekorativni elementi su floralnog karaktera, a najčešće je to raskošna ruža koja se ponavlja u bokorima ili buketima.

FLORALNI MOTIVI

U prošlosti su, po pravilu, delovi ženske nošnje vlaškog i srpskog stanovništva sa prostora priobalja Dunava, Negotinske i Timočke krajine izrađivani od vune, zatim ukrašavani trakama od pliša sa izvezenim floralnim motivima, a tokom 20. veka pojavljuju se i pojedini komadi koji su u celini načinjeni od pliša. Uvođenje pliša u izradu nošnje rezultat je društvenih promena, a njegova upotreba odražava materijalni status porodice. Ova tehnika, kojom su izrađivani i dekorativni zidni pokrivači, stigla je iz zapadne Evrope u podunavski deo Srbije, najčešće preko supruga brodara koje su sa njima putovali trgovačkim vodenim putem - Dunavom, kao i razmenom koja je u to doba bila izuzetno živa u ovom kraju. Takav vid trgovine i komunikacije bitno je uticao i na nošnju Vlaha u ovom području.

Po pripovedanju starijih meštana koji su živeli na tom području, sa sigurnošću se tvrdi da su tehniku štamputit u ove krajeve donele žene koje su sa svojim muževima, brodarima, zajedno plovile Dunavom, na relaciji od Radujevca (Radujevac je mesto na Dunavu u kome je bilo u 19. veku najznačajnije veliko pristanište, carina i karantin), preko Budimpešte, sve do Beča.

U Opštini Negotin se o ovoj tehnici samo pripoveda, niko se više ne bavi ovom vrstom veza. Otvorili smo škrinje i susreli smo se s bogatim artefaktima, ali je zanat nestao - navodi Dušanka Botunjac.

POSLEDNJA AKTIVNA VEZILJA

Na sreću, u kladovskom selu Korbovo autorka je naišla na Ljubinku Belonić, poslednju aktivnu vezilju koja je u tajne tehnike štamputit, pre nekih desetak godina, uvela udruženje „Misija kreativna“ iz Kladova, što sve čini sigurnim da će se u očuvanju ovog nematerijalnog kulturnog blaga uspeti.

U planiranju daljih mera očuvanja uključeni su predstavnici šire zajednice: lokalnih samouprava Kladovo i Negotin, TO Kladovo, TO Negotin, Muzeja Krajine, Udruženje Vlaha „Gergina“, Biblioteke Centar za kulturu Kladovo, Doma kulture „Stevan Mokranjac“ Negotin...

DRAGO MI JE ŠTO JE NAŠ ZAJEDNIČKI TRUD USPEO I ŠTO JE ŠTAMPUJIT, KOJI MNOGI NAZIVAJU VEZOM NAD VEZOVIMA, PREPOZNAT KAO VAŽAN DEO NAŠE KULTURNE BAŠTINE - ISTAKLA JE VIOLETA JOVANOVIĆ, PREDSEDNICA ETNO MREŽE

- Tehniku dekorativnog veza štamputit neguje vlaška zajednica u istočnoj Srbiji, pre svega za ukrašavanje svečane ženske nošnje. Etno mreža je, u saradnji sa lokalnim zanatskim udruženjima „Misija kreativna“ iz Kladova i „Nego“ iz Negotina, i uz podršku Ministarstva kulture i **NALED-a**, već duže vreme ulagala napor da se ovaj motiv upiše u Nacionalni registar nematerijalnog kulturnog nasleđa. Drago mi je što je naš zajednički trud uspeo i što je štamputit, koji mnogi nazivaju vezom nad vezovima, prepoznat kao važan deo naše kulturne baštine - istakla je **Violeta Jovanović**, predsednica Etno mreže.

SACUVATI OD ZABORAVA

Jovanovićeve je rekla da je misija Etno mreže da sačuva od zaborava stare tehnike izrade ručnog rada, i da ih kao diplomatske i korporativne poklone plasira širom sveta, promovišući na

OVA TEHNIKA STIGLA JE IZ ZAPADNE EVROPE U PODUNAVSKI DEO SRBIJE. NAJČEŠĆE PREKO SUPRUGA BRODARA KOLJE SU SA NJIMA PUTOVALE TRGOVAČKIM PUTEVIMA - DUNAVOM - KAŽE AUTORKA PROJEKTA DUŠANKA BOTUNJAC

taj način ono najlepše što Srbija ima, a to je bogato kulturno nasleđe.

- Dobar način da sačuvamo stare tehnike i motiviramo žene, a posebno mlade, da se u tome usavršavaju, jesu kolonije koje godinama organizujemo. Na taj način smo afirmisali i tkanje, pustovanje, vez, pletenje, ali i žene koje vladaju ovim tehnikama. Prilika za afirmaciju majstora ručnog rada svakako je i predstojeća žirirana izložba „100 žena 100 minijatura“, koju duže od decenije organizuje Etno mreža pod pokroviteljstvom Ambasade Kanade, uz podršku **NALED-a** i društveno odgovornih kompanija - rekla je Jovanovićeve.